

2024 Maarif Modeli 10. ve 11. Sınıf Felsefe Ortaöğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünme Taksonomisine Göre İncelenmesi

Examining the 2024 Maarif Model 10th and 11th Grade Philosophy Secondary Education Program Learning Outcomes According to the Critical Thinking Taxonomy

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 2024 Maarif Modeli doğrultusunda ortaöğretim düzeyinde uygulanması amaçlanan 10 ve 11. sınıf felsefe dersi öğrenme çıktılarının, eleştirel düşünme taksonomisine göre incelenmesidir. Çalışma, betimsel tarama modeli esas alınarak yapılandırılmıştır ve veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. İncelemeye alınan dokümanlar çalışmanın tüm veri kaynağını oluşturduğundan, ortaya çıkan veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, programın eleştirel düşünme taksonomisinin tüm boyutlarını yeterince yansıtmadığını, ancak bazı yönleriyle gelişime açık alanlar barındırdığını göstermiştir. Sonuç bölümünde ise ortaya çıkan bulgular ilgili literatür doğrultusunda ele alınmış ve bir takım önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Taksonomi, Maarif Modeli, Felsefe Eğitimi, Öğrenme Çıktıları.

ABSTRACT

The purpose of this program is to examine the learning of 10th and 11th-grade philosophy courses, which aim to remain at the secondary education level within the 2024 Maarif Model, according to the critical thinking taxonomy. The study developed the principles of the descriptive survey model, and comprehensive analysis was used as the data collection method. After all the data were generated from the documents examined, the resulting data was evaluated using descriptive analysis. The study demonstrated that the program deeply reflected all dimensions of the critical thinking taxonomy, but that some components remained open due to development. The conclusion section selects relevant literature and presents a number of recommendations regarding the results.

Keywords: Critical Thinking, Taxonomy, Maarif Model, Philosophy Education, Learning Outcomes.

GİRİŞ

Felsefenin tanımını evrensel bir çerçevede, tüm dönemler, kültürler ve düşünürler için geçerli olacak şekilde yapmak oldukça zordur. Ancak bu zorluk, felsefenin ne olduğu konusunda fikir yürütmeyi engellemez. Felsefe tarihi boyunca birçok düşünür tarafından farklı tanımlar yapılmıştır (Cevizci, 2007: 16). Bu durum felsefeyi karmaşılaştırmak yerine, onun düşünsel çeşitliliğini ve derinliğini gözler önüne serer (Çüçen, 2008: 44). Geçmişten günümüze dek gelen düşünsel birikim, "Felsefe nedir?" sorusunun felsefe disiplininde sürekliliğini koruyan temel tartışmalardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Felsefe yalnızca kuramsal bilgi birikimi değil; aynı zamanda etkin bir zihinsel uğraştır. Yunanca kökeni "philosophia" olan felsefe, "bilgeliği sevmek" anlamı taşır ve bu sevgi, bilgiye edilgen bir hayranlıktan çok, onu etkin biçimde arayış sürecini ifade eder (Gruioniu, 2012). Bu nedenle felsefe, düşünmeye ve sorgulamaya dayalı bir etkinlik olarak, eylemle bütünleşir.

Platon felsefeyi, doğruluğa ulaşmak ve gerçekliği kavramak için yapılan sistematik düşünsel çaba olarak tanımlar. Aristoteles'e göre ise felsefe, varlığı tüm yönleriyle inceleyen ve hakikatin bilgisini hedefleyen bir disiplindir. Ona göre felsefenin en yüce dalı, Tanrı'yı konu edinen teolojidir. Descartes, felsefeyi kökü metafizik olan, gövdesi fizik ve dalları diğer bilimleri kapsayan bir ağaç şeklinde betimleyerek onun temel oluşturucu rolünü vurgular. Bu bakış açıları felsefeyi; büyük sorular hakkında eleştirel bakış, kapsamlı ve tutarlı bir akıl yürütme biçimi yapılarak tanımlama imkânı sunar. Felsefi muhakeme; olaylara, kavramlara ve yaşama sorgulayıcı ve tutarlı bir tutumla yaklaşma biçimidir.

2024 yılında yürürlüğe giren Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Felsefe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda tasarlanmıştır. Öğrencilerin etkin katılımını esas alan bu program, onları çıkarım yapmaya ve bu çıkarımları gündelik yaşantıyla ilişkilendirmeye teşvik edecek şekilde planlanmıştır. Program, öğrencilerin disiplinler arası ilişkiler kurmalarını ve çok boyutlu düşünme becerileri kazanmalarını hedeflemektedir. Uygulamalar, öğrencilerin bireysel özellikleri, öğrenme ortamları ve zaman gibi değişkenler göz önünde bulundurularak esnek biçimde yürütülmelidir.

Serpil Cangül¹

Sevil Filiz²

How to Cite This Article

Cangül, S. & Filiz, S. (2026). 2024 maarif modeli 10. ve 11. sınıf felsefe ortaöğretim programı öğrenme çıktılarının eleştirel düşünme taksonomisine göre incelenmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 12(1), 38-48. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18417337>

Arrival: 20 October 2025

Published: 29 January 2026

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye. ORCID: 0009-0005-9857-5324

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-4955-4405

Yeni öğretim programı, öğrencilerin sadece teorik bilgilerle değil, aynı zamanda bu bilgileri gündelik hayatla bağdaştırarak anlamlandırabilecekleri bir bütüncül yapı üzerine inşa edilmiştir. Felsefenin yaşamla olan ilişkisini merkeze alan bu anlayış doğrultusunda öğrencilerin felsefi akıl yürütme, muhakeme, soru sorma, ve kavrayış alışkanlıklarını kazanmaları amaçlanmıştır. Nihai hedef; öğrencilerin felsefi bilgiyle donanmış, bu bilgiyi gündelik yaşam sorunlarında kullanabilen ve felsefe yapabilen bireyler olarak yetişmesidir.

Araştırmalar göstermektedir ki her eğitim düzeyinde eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılması mümkündür. Bu beceriler; sistematik düşünme, sabırlı olma, aceleci davranmama, tartışma kültürünü benimseme ve grup çalışmalarında etkin olmayı kapsar (Edelman, 1988; Halpern, 1993; Kazancı, 1989; Lee, 1989). Eğitimin temel amaçlarından biri, öğrencilerin eleştirel düşünme yetkinliğini geliştirmektir. Bu beceri, bireylerin olay ve durumları değerlendirmelerinde, ölçütlere dayalı kararlar verebilmelerinde temel bir rol oynar. Felsefe de bu bağlamda, özgür düşünceye dayalı bir eleştirel sorgulama süreci, düşüncenin düzenli ve derinlemesine bir etkinliği olarak değerlendirilmelidir. Ülken (2010), felsefeyi bir eleştiri ve tespit faaliyeti olarak nitelendirirken, Bolay (2007) ise onun temelinde derinlikli düşünme ve sorgulamanın yer aldığını belirtir.

Öte yandan Semerci (2019b) tarafından yapılan çalışmada, eleştirel düşünmeye ilişkin altı basamaklı bir taksonomi önerilmiştir. Bu taksonomi, delphi tekniği ile uzman görüşlerine dayalı olarak geliştirilmiş ve nitel veri analizine tabi tutulmuştur. Bu çerçevede eleştirel düşünme becerilerinin sınıflandırılması, öğretim süreçlerinde planlama ve değerlendirme açısından önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME TAKSONOMİSİ

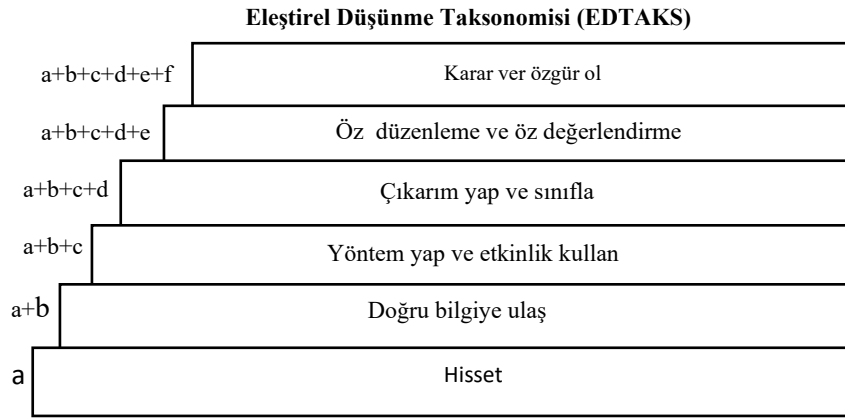
Genel anlamda "sınıflandırma" olarak kullanılan taksonomi kavramı, farklı alanlarda çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2022; Turening, 2022, Yüksel, 2007:479-482). Türk Dil Kurumu (TDK, 2022), taksonomiye "sınıflandırma ve bu sınıflandırma için kullanılan kurallar bütünü" şeklinde ifade etmektedir. Genellikle biyolojik türlerin benzerlik ve farklılıklarına göre ayrılarak gruplandırılması örneği üzerinden açıklansa da, bu kavram yalnızca bu alanla sınırlı değildir. Sönmez (2010: 33), taksonomiye daha geniş bir çerçevede ele alarak, bireyde gözlenmesi beklenen davranışların basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve kolaydan zora doğru bir ön koşul ilişkisi içerisinde sıralanması olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, taksonominin yalnızca kategorileştirme değil, aynı zamanda pedagojik bir yapılandırma süreci olduğunu da ortaya koymaktadır.

Eleştirel düşünme üzerine yapılan çalışmalar, bu düşünme biçiminin çeşitli öğretim stratejileriyle geliştirilebileceğini ortaya koymuştur (Copper ; Mcinyre, 1994, Elaldı; 2013; nastasi ve clemen, 1992; semerci 1999, 2003; Wade, 1994). Öğrencilere bu becerinin etkili bir biçimde kazandırılması için, sürecin yapılandırılmış ve sistemli bir şekilde sunulması önem arz etmektedir. Bu bağlamda taksonomik yapıların, eleştirel düşünmenin öğretiminde yol gösterici rol üstlendiği görülmektedir. Araştırmalar, eleştirel düşünme sürecinin belirli aşamalardan oluştuğunu ve bu aşamaların mantıksal bir sıra içinde düzenlenmesinin öğrenmeyi kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır (Angeli ve Valanides, 2008; Barry & Rudinow, 2004; Benesch, 1993; Duron, Limbach & Waugh, 2006; Facione, 1990; Marrapodi, 2003; Mines vd., 1990; Scriven & Paul, 2012; Semerci, 2000; Sternberg & Williams, 2002; Watson & Glaser, 1994).

Bu doğrultuda, Çetin Semerci (2019) öncülüğünde gerçekleştirilen Eleştirel Düşünme Taksonomisi Niteliksel Yöntemle 'Ön Çalışma başlıklı çalışmada, uzman görüşlerine dayalı olarak Delphi yöntemi kullanılmış ve toplanan veriler çözümlenmiştir. Çalışma kapsamında eleştirel düşünmeye dair altı aşamalı bir taksonomi önerilmiştir. Bu taksonomi aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır:

- ✓ Hisset: Olay veya kavramlara yönelik duygusal tepkilerin fark edilmesi, tanımlanması ve harekete geçilmesi,
- ✓ Bilgiye ulaşma ve anlamlandırma: Güvenilir kaynaklardan bilgi toplama, okuma ve anlama süreci,
- ✓ Uygulama ve yöntem geliştirme: Etkinlik ve yöntemlerin kullanımı (örneğin; beyin fırtınası, soru-cevap vb.),
- ✓ Çıkarım yapma ve sınıflandırma: Bilgilerden sonuçlar çıkarma ve bu sonuçları yapılandırarak sınıflandırma,
- ✓ Öz düzenleme ve değerlendirme: Kişisel düşünme sürecini gözden geçirme ve yeniden yapılandırma,
- ✓ Karar ver ve özgür ol: Kazanılan bilgi ve becerilerin benimsenerek farklı durumlara uygulanması ve karar verme.

Söz konusu model, son aşamada dokuz kişilik uzman grubunun katılımıyla gerçekleştirilen bir çalıştayda değerlendirilmiş ve önerilen yapı yeniden gözden geçirilerek güncellenmiştir. Bu yenilenmiş haliyle model, "Eğitim Taksonomileri" başlıklı eserin "Eleştirel Düşünme Taksonomisi" bölümünde ayrıntılı şekilde yer almaktadır.

Şekil 1: Eleştirel Düşünme Taksonomisi (EDTAKS)

Şekil 1’de sunulan eleştirel düşünme taksonomisi, düşünme sürecinin aşamalı doğasını yansıtan bir yapı içerisinde ele alınmıştır. Bu taksonomik yapı, yalnızca bireyin problem çözüme yeteneğini desteklemekle sınırlı kalmayıp; aynı zamanda bilginin elde edilmesi, araştırılması, eleştirel biçimde değerlendirilmesi ve karar alma süreçlerinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda, eleştirel düşünmenin yapısının, Bloom tarafından geliştirilen bilişsel alan taksonomisi ile çeşitli düzeylerde örtüştüğü söylenebilir. Bloom’un bilişsel hedefler dizgesinde sırasıyla geçen bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamakları, öğrenmenin zihinsel yönlerine ilişkin aşamalı bir düzeni ifade eder. Bu düzenleme, öğrencilerin bilgiyle kurduğu ilişkiyi basitten karmaşığa doğru ilerleyen bir yapı içerisinde ele alır. Özellikle analiz etme, değerlendirme ve yaratma düzeyleri, bireyde yüksek düzeyde düşünme becerilerinin gelişimine hizmet eden aşamalardır. Bu basamaklar, eleştirel düşünmenin özünü oluşturan sorgulama, karşılaştırma, yargılama ve özgün üretim gibi zihinsel süreçleri içerdiğinden, bu iki modelin birbirini tamamlayıcı niteliği daha açık biçimde görünür hale gelmektedir. Dolayısıyla, eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasına yönelik yapılandırmalar yapılırken, bu tür taksonomik düzenlerin dikkate alınması hem öğretimsel hem de bilişsel gelişim açısından önemli katkılar sunmaktadır.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME TAKSONOMİSİNİN BASAMAKLARI

Hisset	Okuma ve araştırma süreci bireyde duyarlılık geliştirir, farkındalık kazandırır. Kişi, öz değerlendirme yoluyla mevcut durumunu sorgular ve bu doğrultuda harekete geçer. 1.1. Sezgisel düzeyde bir algı geliştirme 1.2. Duygusal ve zihinsel düzeyde etkilenme 1.3. İçsel farkındalık kazanma ve kendini sorgulama 1.4. Ele alınan olay ya da kavramı tanıma ve anlamlandırma 1.5. Bilinçli bir eylem kararı alma ve uygulamaya yönelme
Doğru bilgiye ulaş	Sosyal medyanın yaygın etkisi göz önünde bulundurulduğunda, bilgi kirliliğinin artması kaçınılmazdır. Bu nedenle, bu aşamada bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulamak ve bilginin doğruluğunu teyit etmek önem kazanır.” 2.1. Güvenilir ve geçerli bilgi kaynaklarına erişim sağlamak 2.2. Elde edilen bilgi içeriklerini dikkatle incelemek ve değerlendirmek 2.3. Bilgiyi bağlamı içinde kavrayarak anlam bütünlüğü oluşturmak
Yöntem ve etkinlik kullan	Bu aşama, bilginin seçilmesi ve değerlendirilmesinde filtreleyici bir işlev üstlenir. Bu süreçte izlenen yöntemler, izlekler, ilkeler ve ölçütler yol gösterici olur. 3.1. Etkinlik temelli uygulamalarla düşünme süreçlerini harekete geçirmek 3.2. Beyin fırtınası, soru-yanıt yöntemi ve yapılandırılmış tartışmalar gibi tekniklerden yararlanmak 3.3. Elde edilen bilgi ve verileri eleştirel düşünmenin temel ilkeleri doğrultusunda analiz etmek
Çıkarımlar yap ve sınıfla	Doğruluğu belirlenmiş ve genel geçerliliği olan ifadeler ortaya konur; ardından bu bilgiler belli ölçütlere göre gruplandırılır. 4.1. Mevcut verilerden mantıklı sonuçlar çıkarmak ve olasılıklar üzerine düşünsel varsayımlar oluşturmak 4.2. Elde edilen çıkarım ve varsayımları tutarlılık, geçerlilik ve bağlamsal uygunluk açısından değerlendirmek 4.3. Üretilen çıkarımları, oluşturulan hipotezleri ve ulaşılan sonuçları belirli ölçütlere göre kategorilere ayırmak ve yapılandırmak

Öz düzenle ve öz değerlendir	Öz düzenleme, bireyin kendi hedeflerine ulaşabilmek için duygu, düşünce ve davranışlarını bilinçli biçimde yönlendirme sürecidir. Öz değerlendirme ise kişinin geliştirdiği çıkarım ve varsayımların geçerliliğini ve tutarlılığını sorgulama becerisidir. 5.1. Öz düzenleme Bireyin oluşturduğu çıkarım ve varsayımları sistematik biçimde düzenlemesi, yapılandırması ve bu düşünsel süreçte ortaya koyduğu performansa yönelik içsel bir tatmin geliştirmesi sürecidir. Bu aşama, bireyin öğrenme sürecine yönelik içsel motivasyon geliştirerek bilgi ve becerileri bilinçli şekilde edinmesini ifade eder. 5.2. Öz değerlendirme: Bireyin kendi bilgi üretimini, ortaya koyduğu verileri, oluşturduğu çıkarım ve hipotezleri nesnel ölçütlerle gözden geçirme, bunların doğruluğunu, tutarlılığını ve işlevselliğini sorgulama sürecidir. Bu değerlendirme, bireyin düşünme kalitesini artırmaya yönelik içsel bir geribildirim mekanizmasıdır.
Karar ve özgür ol	Elde edilen durum içselleştirilir, buna dayalı olarak bir karara varılır ve bu karar farklı bağlamlarla ilişkilendirilerek anlamlı bir bütün oluşturulur. 6.1.Özümseme: Bilginin içselleştirilerek bireyin düşünce yapısına katılmasıdır. 6.2. İçsel karar: Kişinin, değerlendirmeleri doğrultusunda kendi değerlerine göre karar vermesidir. 6.3. Özgünlük: Yeni durumlara yaratıcı çözümler getirme, farklı düşünme yollarıyla özgün fikirler üretme becerisidir.

EDTAKS modeli, eleştirel düşünme sürecini altı aşamada yapılandıran özgün bir taksonomik yaklaşımdır. Bu modelde düşünme süreci, bireyin olaylara ve kavramlara yalnızca yüzeysel bakışla değil, çok katmanlı ve derinlikli bir anlayışla yaklaşmasıyla başlatılır.

Modelin ilk basamağı, bireyin çevresine karşı duyarlılığının artması ve yaşanan olaylara yönelik bir içsel farkındalık geliştirmesiyle ilgilidir. Bu aşamada birey, hem duygusal hem de bilişsel tepkilerini fark eder; bu farkındalık, yalnızca dışsal durumlara değil, aynı zamanda kendi düşünme biçimlerine dönük bir öz eleştiri sürecini de beraberinde getirir.

EDTAKS'ın bu başlangıç düzeyi, bireyde eleştirel düşünmenin temellerini atarak; görünenle yetinmeyen, sorgulayan ve olayları çok boyutlu biçimde analiz edebilen bir düşünme yetkinliğinin gelişimini hedefler.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 2024 yılında Talim Terbiye Kurulunca kabul edilen felsefe dersi öğretim programının öğrenme çıktılarının eleştirel düşünme taksonomisinin altı boyutuna göre dağılımını incelemektir.

Araştırma soruları aşağıda sunulmuştur:

- ✓ 10.Sınıf felsefe dersi öğretim programındaki öğrenme çıktıları, eleştirel düşünme taksonomisine göre ne şekilde bir dağılım sergilemektedir?
- ✓ 11.Sınıf felsefe dersi öğretim programındaki öğrenme çıktıları, eleştirel düşünme taksonomisine göre ne şekilde bir dağılım göstermektedir?
- ✓ Felsefe dersi 10 ve 11.Sınıf öğretim programındaki öğrenme çıktılarının eleştirel düşünme taksonomisine göre karşılaştırmalı dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın modeli, veri kaynağı, veri analizine dair bilgilere yer verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma,betimsel tarama modeli esas alınarak yapılandırılmıştır ve veri tekniği olarak doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesi yöntemi araştırmacının incelediği konuya ilişkin ulaşabildiği yazılı ve görsel materyalleri çözümlenmesine dayanmaktadır (Aktaş,2014).Belge temelli veriler, nitel araştırmalarda başvurulması gereken temel bilgi kaynakları arasında yer alır.Bu yaklaşım sayesinde araştırmacı,ihtiyaç duyduğu verilere doğrudan belgelere ulaşarak,herhangi bir görüşme ya da gözlem gerçekleştirilmeden ulaşılabilir.(Yıldırım & Şimşek,2005). Karasar'a (2005) göre ise belgelerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle veri elde edilmesi,belgelerin tarama yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağı olarak 2024'tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından yayınlanan Felsefe Dersi Öğretim Programını oluşturmaktadır. Araştırmada yararlanılan belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın resmî web sitesinde, öğretim programları bölümünde yayımlanan içeriklerden elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler 10. ve 11. sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'na yönelik olarak geliştirilen ve eleştirel düşünme taksonomisine dayalı olarak düzenlenen MEB ile TTKB'nın "Sınıflama Formu" (Ek-1) kullanılmıştır. Formun oluşturulma sürecinde, daha önce yapılmış içerik analizi temelli araştırmalardan yararlanılmış ve literatürdeki araştırmalar dikkate alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için sistematik bir işlemdir. (Bowen, G. A. 2009). Araştırmada elde edilen dokümanlar Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın internet sayfasında yer alan felsefe dersi öğretim programlarından elde edilmiştir.

Bu doküman incelemesinde aşağıdaki basamaklar kullanılmıştır.

1. Dokümanlara Ulaşma: Araştırmanın amacına uygun olarak 2024 yılı 10. ve 11. sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı dokümanlarına ulaşılmıştır. İncelemeye alınacak belgeler, çalışmanın kapsamı ve içeriği doğrultusunda belirlenmiştir.
2. Dokümanların Açıklanması ve Çözümlemesi: Elde edilen dokümanlar ayrıntılı biçimde incelenmiş; programın amaç, kazanım ve içerik bölümleri açıklanarak çözümlenmiştir.
3. Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması: Analiz sürecinin bilimsel geçerlik ve güvenirliliğini artırmak amacıyla, alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Uzmanlar arası görüş birliği sağlanarak inceleme ölçütleri netleştirilmiştir.
4. Kategorilerin Geliştirilmesi: Elde edilen veriler, içerik benzerlikleri dikkate alınarak sınıflandırılmış ve temalar hâlinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler, araştırmanın alt amaçlarıyla ilişkilendirilmiştir.
5. Verilerin Kullanılması ve Açıklanması: Analiz sonucunda ortaya çıkan veriler, ilgili temalar doğrultusunda yorumlanmış ve bulgular bölümünde açıklanmıştır.

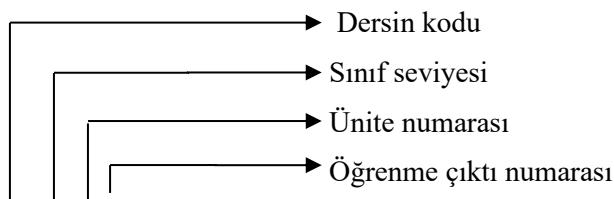
Verilerin Analizi

Bu araştırmada, elde edilen veriler doküman analizi yöntemine göre analiz edilmiştir. Doküman analizi, araştırma konusuyla ilgili yazılı belgelerin sistemli biçimde incelenmesini, yorumlanmasını ve anlamlandırılmasını temel alan nitel bir yöntemdir. Bu doğrultuda, çalışmanın verilerini oluşturan 2024 Maarif Modeli kapsamında geliştirilen 10. ve 11. sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programları ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Programda yer alan her bir öğrenme çıktısı, Eleştirel Düşünme Taksonomisi (EDTAKS) modelinin aşamalarıyla ilişkilendirilmiş; içeriksel çözümleme bu kuramsal çerçeveye göre gerçekleştirilmiştir.

Analiz sürecinde öncelikle öğrenme çıktılarının dilsel yapıları, içerdiği eylem fiilleri, bilişsel yönelimleri ve hedeflenen düşünme düzeyleri göz önünde bulundurulmuştur. Her bir çıktı, anlam bütünlüğü korunarak ele alınmış; öğrenciden beklenen düşünme becerileri, sorgulama biçimleri ve kavramsal derinlik dikkate alınarak uygun EDTAKS basamağına yerleştirilmiştir. Bu süreçte yalnızca yüzeysel sınıflandırma yapılmamış, aynı zamanda öğrenme çıktılarının öğrencide geliştirmeyi amaçladığı eleştirel, analitik ve yansıtıcı düşünme davranışları da göz önünde tutulmuştur.

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde veriler önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda düzenlenmiş, sistematik biçimde açıklanmış ve yorumlanmıştır. Analiz işlemi, öğretim programında yer alan öğrenme çıktılarının EDTAKS modelinin altı basamağı olan Hisset, Doğru Bilgiye Ulaş, Yöntem ve Etkinlik Kullan, Çıkarım Yap ve Sınıfla, Öz Düzenleme ve Öz Değerlendirme ile Karar Ver ve Özgür Ol kategorileri çerçevesinde yürütülmüştür.

Şekil 2 'de Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan Dersin Kodu, Sınıf Düzeyi, Ünite Numarası ve Öğrenme Çıktı Numarasına ait bilgiler verilmektedir.

FEL. 10. 1.1. Felsefenin anlamını ve gelişim sürecini sorgulayabilme

Şekil 2: Öğrenim Programında Yer Alan Öğrenme Çıktıları Ve Süreç Bileşenleri Kodları

10.SINIF FELSEFE DERSİ

Tablo 1: Felsefe Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	10.Sınıf Öğrenme Çıktıları	Ders Saati	Yüzdelik Oran
1.Felsefenin Doğası	2	10	15
2.Felsefe,Mantık Ve Argümantasyon	1	8	11
3.Varlık Felsefesi	1	8	11
4.Bilgi Felsefesi	1	8	11
5.Ahlak Felsefesi	1	8	11
6.Estetik Ve Sanat Felsefesi	1	6	8
7.Siyaset Felsefesi	1	8	11
8.Din Felsefesi	1	6	8
9.Bilim Felsefesi	1	6	8
Okul Temelli Planlama	-	4	6
Toplam	10	72	100

Tablo 1'e incelendiğinde 10. uncu Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanı toplam 9 tane, Öğrenme Çıktıları 10 tane, ve ders saati 72 saatten oluştuğu görülmektedir

11.SINIF FELSEFE DERSİ

Tablo 2 :Felsefe Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	11.Sınıf Öğrenme Çıktıları	Ders Saati	Yüzdelik Oran
1.Çevre Sorunları Ve Felsefe	2	12	16
2.Teknoloji Ve Hayat	2	12	16
3.Akıl Ve İnanç	2	10	15
4.Edebiyat Ve Felsefe	2	10	16
5.Hayatın Anlamı	2	12	16
6.Hukuk Ve Felsefe	2	10	15
Okul Temelli Planlama	-	4	6
Toplam	12	72	100

Tablo 2 incelendiğinde 11 .Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanı toplam 6 tane, Öğrenme Çıktıları 12 tane ve ders saati 72 saatten oluştuğu görülmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında, amaca uygun olarak elde edilen veriler tablolar aracılığıyla sunulmuş ve analiz edilmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

10. sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme çıktıların eleştirel düşünme taksonomisi doğrultusunda nasıl dağıldığına ilişkin bulgular, Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünme Taksonomisine Göre İncelenmesi

Tablo 3: 10..Sınıf Felsefe Dersi Öğrenme Çıktıları		Hisset	Doğru bilgiye ulaş	Yöntem ve etkinlik kullan	Çıkarım yap ve sınıfla	Öz düzenle ve öz değerlendir	Karar ver özgün ol
Felsefenin anlamını ve gelişim sürecini sorguyabilme	Felsefenin anlamını merak eder.	✓					
	Felsefenin tek bir tanım altında toplanıp toplanamayacağı meselesine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır		✓				
	felsefenin anlamına dair ileri sürülen farklı bakış açılarını kapsamlı şekilde değerlendirir .			✓			
	Felsefi düşüncenin nasıl ortaya çıktığını, tarihsel süreçle ilişkisini ve çeşitli felsefe geleneklerini çok yönlü olarak inceler			✓			

Felsefenin anlamını ve gelişim sürecini sorgulayabilme	Felsefi düşüncenin temel niteliklerini sorgulayıcı bir bakış açısıyla değerlendirir			✓			
	Felsefi soruların doğasını kavrayarak, bu çerçevede özgün sorular yöneltir.			✓			
	Felsefenin bilim, din ve sanatla kurduğu ilişkiyi sorgulayıcı bir bakış açısıyla değerlendirir.						✓
	Felsefenin kişisel düşünce gelişimi ile toplumsal yapıya katkılarını tartışmacı bir yaklaşımla ele alır						✓
Mantık ve argümantasyonda kullanılan temel kavramları yorumlayabilme	Düşünme ve dil ilişkisini mantık açısından inceler			✓			
	Mantık ve argümantasyonla ilgili kavramları örneklendirerek inceler				✓		
	Günlük konuşmalarda yer alan akıl yürütmeleri mantıksal terimlerle yapılandırarak yeniden formüle eder				✓		
Varlık felsefesinin konusunu, kavramlarını ve problemlerini muhakeme edebilme	Varlık felsefesine konu olan soruları ve temel terimleri anlaşılır bir şekilde açıklar		✓				
	Varlık felsefesinin temel problemlerini açıklar.		✓				
	Varlık felsefesi kapsamında ele alınan temel sorunlara ilişkin görüş ve savları analitik bir yaklaşımla inceler						✓
	Felsefi metinlerde yer alan temel kavramları, tartışmalı meseleleri ve savları analiz eder.				✓		
Bilgi felsefesinin konusunu, kavramlarını ve problemlerini muhakeme edebilme	Bilgiye dair felsefi sorgulamanın kapsamını ve temel kavramsal çerçevesini ortaya koyar.		✓				
	Bilgi felsefesinin merkezinde yer alan temel felsefi soruları açık bir şekilde ortaya koyar		✓				
	Bilgi felsefesinde tartışılan temel problemlere yönelik düşünsel yaklaşımları ve dayanaklarını sorgular						✓
	Bilgi felsefesine ilişkin yazılı kaynaklarda yer alan düşünsel yapıları, tartışmaları ve kavramsal çerçeveleri analiz eder.				✓		
Bilim ve ahlak felsefesine ait temel kavramları, konularını muhakeme edebilme	Ahlak felsefesinin ve konusunu ve temel kavramlarını açıklar		✓				
	Ahlak felsefesinin temel problemlerini araştırır.		✓				
	Ahlak felsefesinin problemlerine yönelik düşünce ve argümanları değerlendirir.						✓
Sanat ve estetik felsefesinin konusunu ve problemlerini muhakeme edebilme	Sanat ve estetik düşünceye ilişkin felsefi yaklaşımın kapsamını ve temel kavramlarını açıklar		✓				
	Estetik ve sanat felsefesinin temel problemlerini açıklar		✓				
	Estetik ve sanat felsefesinde tartışılan başlıca sorunlara ilişkin görüş ve gerekçeleri eleştirel bir yaklaşımla inceler						✓
Siyaset felsefesinin konusunu, problemlerini muhakeme	Siyaset felsefesinin temel konu ve kavramlarını açıklar.		✓				
	Siyaset felsefesinin temel problemlerini açıklar.		✓				
Din felsefesinin konusunu, kavramları ve problemlerini muhakeme	Din felsefesinin inceleme alanını ve bu alanda kullanılan temel kavramları tanımlar.		✓				
	Din felsefesinin temel problemlerini açıklar.		✓				

	Din felsefesinin problemlerine yönelik düşünce ve argümanları değerlendirir.						✓
TOPLAM		1	13	5	4		7

Tablo 3'e bakıldığında felsefe dersi öğretim programındaki öğrenme alanlarının ; 30 öğrenme çıktısının 1 tanesi hisset basamağında, 13 tanesi doğru bilgiyi paylaş basamağında, 5 tanesi yöntem ve teknik kullan basamağında, 4 tanesi çıkarım yap ve sınıfla basamağında , ve 7 tanesi ise karar ver basamağında olduğu görülmektedir.

İkinci Amacına İlişkin Bulgular

11. sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme çıktılarının eleştirel düşünme taksonomisi doğrultusunda nasıl dağıldığına ilişkin bulgular, Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4 : 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünme Taksonomisine Göre İncelenmesi

Tablo 4: 11.Sınıf Felsefe Dersi Öğrenme Çıktıları		Hisset	Doğru bilgiye ulaş	Yöntem ve etkinlik kullan	Çıkarım yap ve sınıfla	Öz düzenle ve öz değerlendir	Karar ver özgün ol
Çevreye dair felsefi soruları ve ortaya çıkan problemleri sürecini sorguyabilme	Doğa ve çevreyle ilgili felsefi meseleleri yaşantısal örneklerle ilişkilendirerek değerlendirir.						✓
	Çevre ile ilgili felsefi problemleri çözümler				✓		
Teknoloji ile hayat ilişkisiyle ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme	Teknolojiye dair ortaya çıkan felsefi nitelikteki temel soruları ve sorunları tanımlar		✓				
	Teknolojiyle bağlantılı felsefi soruları günlük yaşam bağlamında sorgular ve değerlendirir.						✓
	Teknoloji ile yaşam arasındaki felsefi sorunları analiz ederek çözüm yolları geliştirir.				✓		
	Teknolojinin günlük yaşam üzerindeki etkileri ve insan hayatıyla olan etkileşimi hakkında düşünceler ve savlar geliştirilmelidir			✓			
Akıl-inanç problemleri anlayabilme Akıl-inanç ilişkisiyle ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme	Akıl ve inanç arasındaki bağlantıya dair felsefi sorular ve ortaya çıkan temel problemler üzerinde açıklamalar yapar		✓				
	Akıl ile inanç arasındaki felsefi sorular ve sorunları, günlük yaşam bağlamında analiz ederek değerlendirir.						✓
	Akıl ve inanç arasındaki felsefi sorunlara yönelik çözüm yolları geliştirilir				✓		
Edebiyat-felsefe ilişkisi ile ilgili soru ve problemleri anlama	Edebiyat ile felsefe arasındaki ilişkiye dair felsefi sorular ve karşılaşılan temel sorunlar açıklar		✓				
	Edebiyat ve felsefe arasındaki ilişkiye dayanan sorular ve sorunlar, yaşamla bağlantılı olarak analiz eder						✓
	Edebiyat ile felsefe arasındaki ilişkiye dair felsefi sorunlara çözümler üretir				✓		

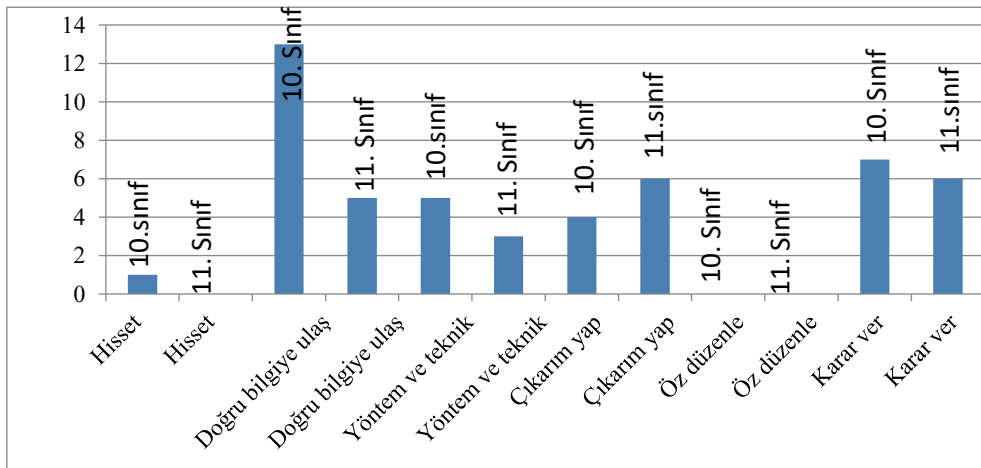
	Edebiyat ve felsefe arasındaki ilişki hakkında özgün felsefi düşünceler ve savlar geliştirir			✓			
Hayatın anlamına ilişkin felsefi soru ve problemleri anlayabilme	Hayatın anlamı üzerine ortaya çıkan felsefi sorular ve temel problemler açıklar		✓				
	Hayatın anlamına dair felsefi soruları ve sorunları, bireyin yaşam deneyimleriyle bağlantılı olarak analiz eder .						✓
	Hayatın anlamıyla ilgili felsefi sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirir				✓		
	Hayatın anlamı hakkında felsefi düşünceler ve savlar geliştirir.			✓			
Hukukun doğasına yönelik soru ve felsefi problemleri anlayabilme	Hukukun temel doğasıyla ilgili ortaya çıkan felsefi sorular ve temel sorunlar açıklar		✓				
	Hukukun doğasına dair felsefi sorular ve problemler, toplumsal yaşam bağlamında analiz edilerek değerlendirir						✓
	Hak ve özgürlüklerin hukuksal temellerini çözümler				✓		
TOPLAM		0	5	3	6	0	6

Tablo 4 incelendiğinde felsefe dersi öğretim programında yer alan 20 öğrenme çıktısının çıktısının 5 tanesi doğru bilgiyi paylaş basamağında, 3 tanesi yöntem ve teknik kullan basamağında, 6 tanesi çıkarım yap ve sınıfla basamağında ve 6 tanesi ise karar ver basamağında olduğu görülmektedir.

Felsefe Dersi 10 ve 11. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Eleştirel düşünme Taksonomisine Göre Karşılaştırmalı Dağılımı

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Eleştirel Düşünme Taksonomisine Göre 10 Ve 11.Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Sayısal Sayısal Dağılım Gösterdiğine İlişkin Bulgular Şekil 3’de gösterilmektedir.

Şekil 3: Felsefe Dersi 10 Ve 11.Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünme Taksonomisine Göre Dağılımı

Bu çalışmada, 10. ve 11. sınıf felsefe dersi öğretim programında yer alan toplam 50 öğrenme çıktısı, eleştirel düşünme taksonomisine göre analiz edilmiştir. Öğrenme çıktıların ilgili taksonomiye göre nasıl dağıldığına ilişkin veriler sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, 10. sınıf seviyesinde öğrenme çıktıların büyük bölümü 'doğru bilgiyi paylaşma' düzeyinde yoğunlaşırken, 11. sınıf düzeyinde ise çıktılar daha çok 'çıkarımda bulunma' ve 'karar verme' aşamalarında toplanmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, Maarif Modeli kapsamında 10. sınıf felsefe dersi öğretim programındaki öğrenme çıktıları incelenmiş ve birinci alt amaca dayalı olarak elde edilen sonuçlar veriler doğrultusunda elde edilmiştir. Çalışmanın üçüncü tablosunda belirtilen bulgular değerlendirilmiştir. Buna göre, programda yer alan toplam 30 öğrenme çıktısından; 1 tanesi "hisset", 13 tanesi "doğru bilgiyi paylaş", 5 tanesi "yöntem ve teknik kullan", 4 tanesi "çıkarım yap ve sınıfla paylaş", 7 tanesi ise "karar ver" basamağında sınıflandırılmıştır. "Öz düzenleme" ve "değerlendir" basamaklarında ise eleştirel düşünme taksonomisine ait sınıflamalar yer almaktadır. Öğrenme çıktıları ünite bazında değerlendirildiğinde ise yalnızca "bilim felsefesi" ünitesi dışında kalan tüm ünitelerde eleştirel düşünme becerilerine yönelik kazanımların yer aldığı gözlemlenmiştir. Mevcut literatür tarandığında ise, bu konuyla doğrudan ilişkili bir makale veya tez çalışmasının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Felsefe dersi öğretim programı hazırlanırken, öğrencilerin düşünsel yetkinliklerini geliştirmeyi hedefleyen bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yapı, felsefenin kuramsal temelleri üzerine inşa edilerek öğrencilerin gündelik yaşamla bağ kurabilecekleri işlevsel kazanımları edinmelerini amaçlamaktadır. Kızıltan (2012), bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: Felsefe öğretiminde kullanılabilecek üç yeni teknik, öğrencilerin soyut kavramları anlamakta yaşadıkları güçlükleri aşmalarına yardımcı olabilir. Öğretim programı genelinde, felsefi düşünme, sorgulama, okuma, yazma ve tartışma becerilerinin geliştirilmesine öncelik verilmekte; öğrencilerin bu beceriler aracılığıyla felsefi bilgiyi içselleştirmeleri ve gündelik sorunlara felsefi perspektifle yaklaşabilmeleri hedeflenmektedir.

Çalışmanın ikinci alt hedefi doğrultusunda ulaşılan bulgulara göre, 11. sınıf felsefe dersi öğretim programında bulunan 20 öğrenme çıktısından 5 tanesi "doğru bilgiyi paylaş", 3 tanesi "yöntem ve teknik kullan", 6 tanesi "çıkarım yap ve sınıfla paylaş", 6 tanesi ise "karar ver" basamağında yer almaktadır. "Hisset" ile "öz düzenleme ve değerlendir" basamaklarında da eleştirel düşünme taksonomisi kapsamında bazı kazanımlar tespit edilmiştir. Kefeli (2011), öğrencilerin felsefe dersine yönelik olumlu tutum geliştirebilmeleri için üst düzey düşünme alanına hitap eden etkinliklerin uygulanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ancak mevcut eğitim sistemi, felsefe dersinin önemini gölgelemiş; sınav merkezli yapı içerisinde dersin etkisi zayıflamıştır. Bu durum, öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerinin gelişimini engellemiştir.

Üçüncü alt amaca yönelik analizlerde, 10. ve 11. sınıf öğretim programlarında yer alan öğrenme çıktılarının Eleştirel Düşünme Taksonomisine göre dağılımı incelenmiş; Şekil 3’de sunulan sayısal veriler ışığında, her iki sınıf düzeyinde de eleştirel düşünmeye yönelik çıktılara yer verildiği saptanmıştır. 10. sınıf düzeyinde "doğru bilgiyi paylaş" basamağında en fazla çıktıya yer verilirken, 11. sınıfta bu durum "çıkarım yap ve sınıfla paylaş" ile "karar ver" basamaklarında yoğunlaşmıştır. Dombaycı (2008), bir öğrencinin dersteki başarısının temel koşulunun, o derse yönelik ilgi ve olumlu tutum geliştirmesi olduğunu belirtmektedir. Eleştirel düşünme becerileri, öğrencilerin farklı bakış açılarını değerlendirme, kanıtlara dayalı çıkarım yapma ve bağımsız düşünme kapasitelerini geliştirmektedir. Bu beceriler, öğrencilerin günlük yaşantılarında daha bilinçli ve tutarlı kararlar alabilmelerine katkı sağlamaktadır..

2009 yılı felsefe dersi programı yalnızca 11. sınıflarda okutulurken, 2017 yılında yapılan değişiklikle program, hem 10. hem de 11. sınıflar için zorunlu hale getirilmiştir. Bu değişiklik, felsefenin eğitim sisteminde yeniden önem kazanmaya başladığına dair bir işaret olarak yorumlanabilir. Ancak programın eksiklikleri ve ders saatlerinin sınırlı olması, felsefe dersinin hak ettiği değeri hâlâ tam olarak bulamadığını göstermektedir. Ayrıca, programın ilk uygulandığı yılda 11. sınıf öğrencileri, daha önce 10. sınıfta felsefe dersi almadıkları için eksik bilgiyle karşılaşmışlardır; bu duruma ilişkin programda herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. 2024 Maarif Modeli Felsefe Öğretim Programı ise bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde tasarlanmış olup, öğrenme çıktılarının yanı sıra her üniteye yer alan sosyal-duygusal öğrenme, değer eğitimi ve okuryazarlık becerilerinin kazandırılması da hedeflenmektedir. Bu nedenle öğretim sürecinde bu bileşenlerin doğal ve işlevsel şekilde yer almasına dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak, felsefe dersi öğrenme çıktılarının üst düzey düşünme becerilerini daha etkin şekilde geliştirecek biçimde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmeleri başarıyı artırıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Mevcut programda hedeflerin yetersizliği ve düşük düzeyde tutulması dikkate alındığında, hem eleştirel düşünmeye yönelik öğrenme çıktılarının sayısının artırılması hem de bu çıktılarda daha üst düzey düşünme basamaklarına yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

ÖNERİLER

Araştırmada sonuçlar göz önünde bulundurularak aşağıda sıralanan öneriler geliştirilmiştir.

1. Felsefe dersi öğrenme çıktılarının eleştirel düşünme taksonomisi bağlamında öğrencilerin üst bilişsel becerilerini geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanmalıdır.

2. Programda yer alan öğrenme çıktıları, yalnızca eleştirel düşünme değil; farklı taksonomiler bağlamında da analiz edilerek çok yönlü yapılandırılmalıdır.
3. Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerini ve bu bağlamdaki taksonomik yapıları etkin biçimde kullanabilmeleri için kapsamlı hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.
4. Eleştirel düşünme sürecini destekleyecek şekilde açık uçlu ve tartışmaya açık sorular hazırlanarak ders içeriğine entegre edilmelidir.
5. Öğretim programında eleştirel düşünme becerilerine ilişkin hedefler ve öğrenme çıktıları net, açık ve uygulanabilir biçimde tanımlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alkın Şahin, S. & Tunca, N. (2015). Felsefe ve eleştirel düşünme. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 192-206
- Berber, F.F Akbulut, H .Maden ,M Gezer Ve Ş.Keser (Tarihsiz) Düşünme Eleştirel Düşünme:Özel Öğretim Yöntemleri Dersi Araştırma Raporu Süleyman Demirel Üniversitesi ,Teknik Eğitim Fakültesi,Elektronik Ve Bilgisayar Eğitimi Bölümü
- Beyreli, L & Sönmez (2019). Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi İle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Odaklandığı Araştırma Konuları International Journal Of Languages Education And Teaching 5(2).213-229
- Beyreli L & Sönmez (2017). Research Issues Focused On Studies Concerning Bloom, Taxonomy And The Revised Bloom Taxonomy In Turkey / Marmara University
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative research journal, 9(2), 27-40. s.27
- Bolay ,S.H (2007) .Felsefeye Giriş Ankara:Akçağ Yayınları Cevizci Ahmet (2007). Felsefe .İstanbul:Sentez
- Cücen,A.Kadir (2008).Felsefeye Giriş .Bursa: Asa Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi 2019,9 (3):-9 Senar Aklın Şahin Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi ,Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi /2015, Cilt 5 ,Sayı 2,192-2
- Tunca N. (2015). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi,Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 5 Sayı 2,192-2 2022/Yaz Summer Sayı /Issue :75 Felsefe /Düşünçe Dergisi
- Investigating the views of preschool teachers regarding philosophy with children through pwc experience 2020 / Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla felsefe hakkındaki görüşlerinin çocuklarla felsefe deneyimi yoluyla incelenmesi /Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı / Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
- Ülken H.Z (2010). Aşk Ahlakı.İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Türk Kütüphaneciliği 23, 1 (2009), 119-133
- Munzur F. (1999). Türk Dili Ve Edebiyat Ders Kitaplarında Eleştirel Düşünme Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme . ANKARA Üniversitesi Ankara Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Meb,Felsefe Öğretim Programları Maarif Modeli
- Sömez ,V.(2010) Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı (16.Baskı).Ankara: Anı Yayıncılık
- Yurdabakan, İ. (2012). Bloom’un Revize Edilen Taksonomisinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Etkileri .gaziantep üniversitesi sosyal bilimler dergisi 11(2),327-34